

Bonus Nuntium

A Koszta József Múzeum tudományos, muzeológiai, művészeti és művelődési online folyóirata

Karikó-Tóth Tibor

Igazgató

Kiss Bálint Református Általános Iskola, Szentes

A szentesi református iskola históriája¹

„... hogy magukat a bölcsességben és tudományokban neveljék.”

I. Az ősi iskola krónikája (1700 – 1799)

„Az 1500-dik Esztendő táján e város bé vette a református vallást, részszerént saját földesura, Dótz Miklós részszerént Fábian Sebestyén és Szent Mihály falu birtokosa, u.m. Mágotsi András, Gáspár, és Ferentz Sövényházi Péter Mórítzi Márton példájokra, de különösen Mágotsi Gáspár felesége Massai Eulália a reformata vallásnak nagy pártfogója lévén. Mivel Dónátot ő birta a hol egy sántzal körül vett háza volt és ott lakot, ő szállította Szentesre kun nemzetből való Szegedi Kis István igen lelkes tanítót, azorai Imrét és Turi Literátor Lukátsot, akik is e vidéken a reformátor vallást terjesztő tanítók voltak.” (Petrák Krónika) A református hívek a 16. század közepétől jelentek meg az Alföldön.

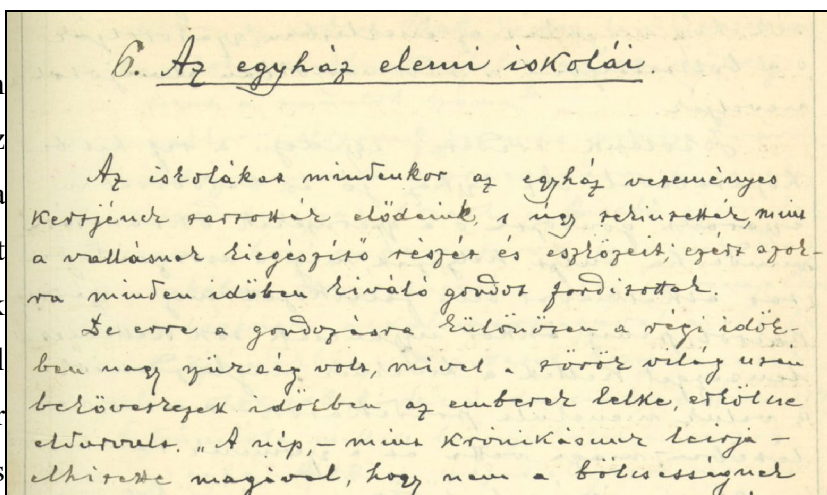
A helyi egyházközség megalakulása 1543–1549 közé tehető. Az érintett években – a környék földbirtokosainak példáját követve – a település egész lakossága (mintegy 50–60 család, kb. 300–360 családtaggal) reformátussá lett. A jelzett időszakból nem maradtak fenn iratok, de bizonyosra vehető, hogy szűkebb körben már ekkoriban is folyt valamilyen szintű tanítás, különösen a törökök kiverése után. Ezt támasztja alá Papp Lajos volt református népiskolai igazgató-tanító kéziratban lévő egyháztörténeti munkája, amelyben így írt: – „Elődeink az iskolákat mindenkor az egyház veteményes kertjének tartották, ezért azokra minden időben nagy gondot fordítottak. Erre az elmúlt századokban nagy szükség is volt, mivel a török hódoltság utáni időkben az emberek lelke, erkölcsé eldurvult. Amint krónikásunk (Béládi István) leírja: „A nép elhitette magával, hogy nem a bölcsességek tanulására született, hanem a baromtartásnak, szántásnak, vetésnek mesterségére, –

¹ Jelen közlemény, a szerzőnek a Kiss Bálint református lelkipásztor-teológus születésének 250. évfordulójára rendezett tudományos konferencián (helyszín és időpont: Koszta József Múzeum, Szentes; 2022. december 10.) elhangzott előadásának leírata, amely nem követi a tudományos dolgozatírás szabályait, különös tekintettel a források közlésére. Azokat összefoglalva a közlemény végén szerepelteti. (Bonus Nuntium szerk.)

lévén ez a tartomány a szomszéd töröknek és rácnak gyakori betörése miatt hol pusztulásban, hol futásban, hol nyomorgatásban. Innét van, hogy az itt szülöttek nem katedrára, hanem ekeszarvára és lándzsára neveltettek...” A nép erkölse lassanként szelidült, a jó tanítók megkedveltették a tudományokat, s a földművelő ember is szívesen adta gyermekét iskolába. A szentesi református iskola eredete egyidejű a református hit behozatalával, terjedésével Magyarországon. Az ekléziatörténetből kiolvasható, hogy a XVII. század második felétől már működött iskola Szentesen. Rozgonyi István lelkipásztor az istentisztelet meg tartásán kívül már maga tanította a gyermekeket.

A szentesi központi református iskola a város legrégebbi iskolája. Az ősi iskolát, amely a Kurca-parton, a mai bírósági épület déli végénél állt, 1747-ig működött. Ez idő alatt 29 iskolarektor tanított itt. Sajnos, a tanulók pontos létszámáról nem maradtak fenn adatok. Kiss Bálint egyik írásában a következőket olvashatjuk: *”Nemcsak a gyermek-iffak, de közép, sőt ősz élemedett korú emberek is látogatták az iskolát, hogy magukat a bölcsességben és tudományokban neveljék, és az éneklésben gyakorolják.”* Együtt volt jelen a város oktatásában az ún. latin iskolával, - melyet szintén a református egyház tartott fenn - ez volt a gimnázium elődje.

Mivel a szervezetlen gimnázium egy intézmény volt az elemi iskolával, így itt is a debreceni kollégiumból kikerült szegény sorsú teológushallgatók tanítottak. Papp Lajos írásából megtudhatjuk, hogy a magister (rektor) feladata volt a felsőbb éves diákok tanítása, az 1-2 évre jött

debreceni kollégiumban tanuló praeceptorok foglalkoztak a kisebb iskolás fiúkkal, a kántor feladata pedig a lányok nevelése volt. Az öregdeák ruhát viselő praeceptoroknak kevés tekintélyük volt a nép előtt, hisz a tanításon kívül a harangozás és templomseprés feladatát is rájuk osztották. Feladatuk volt még a „halottrajzás” (virrasztás) is. Élelmezésüket a szülők biztosították. Gyakori volt, hogy a rektorok úgy bántak a szegény praeceptorokkal, mint a cselédjeikkel. A rektor utasításainak megfelelően naponta reggel és este 1-1 órát a praeceptorok maguk is tanulni kényszerültek. A magister és a kántor az egyháztól fizetséget kapott.

Az iskola fejlődését az 1738-ban kitört pestisjárvány, az 1739-es nagy árvíz és az ezután bekövetkező gazdasági problémák is akadályozták. 1747-ben kerül Szentesre Mák János, akinek iskolamesteri munkája alatt az iskola felvirágzik, 117 tanulója lesz. Újabb csapás azonban, hogy az iskolaépületet Mária Teréziának a protestantizmust üldöző igazságtalan rendelete alapján 1748-ban

kénytelenek átadni a katolikus egyháznak, ugyanúgy, mint templomukat. A Petrák krónikában ez így olvasható: *„Az 1747dik Esztendőben a Reformátusoktól a Templom és Papi ház az Oskolával edjüt el vétetettés kevés számmal megtelepedet Romai Catholikúsnak adodott.”* Báró Harruckern János, aki 1719-től a környék földesura, bár maga katolikus hitű volt, mégis a rendelet megjelenéséig igen toleránsan bánt református hitű jobbágyaival. Az új templom 1747-re felépült a számára kijelölt területen a városháza és uradalmi nagyistálló közötti szemét és trágyadomb részen. Az építés során a váci püspök túlkapásai miatt sok keserűséget kellett elviselnie a híveknek. Téglát nem használhattak, csak fát és vályogot, s a püspök túlbuzgó emberei vasnyársakkal szurkálták az épülő falakat, hogy nem-e rejtődött mégis téglá beléjük.

Az iskola új helyét a régi városháza udvarán, a mai iskola telkén jelölték ki. Hamarosan a fiúiskola mellett leányiskolát is működtetni kezdett az egyház. Az épületek *„nagyrészt elavultak és elrongyolódottak voltak, az iskolába járó gyermekek számához képest kicsik és egészségtelenek.”* – írja Kiss Bálint. Mégis, a református egyház iskolái rövid időn belül olyan népszerűvé váltak, hogy még a katolikus szülők is – papjaik tiltásával dacolva – gyakran a református iskolába írták be gyermeküket. Az egyház szigorú intézkedésekkel vette rá a szülőket arra, hogy gyermekeik rendszeres járjanak az iskolába. Pl. 1764. március 14-én a templomban kihirdették, hogy aki nem járattja gyermekét iskolába, az halottját nem temettetheti el tisztességesen. Ez az első hallásra túl szigorúnak tűnő kijelentés, az előrelépést jelentő iskoláztatás elősegítése érdekében hozott kényszerű intézkedés. (Papp L. I. 72.o)

A tanítandó ismereteket az egyház kurátorai írták elő. A tanítási anyag lényegében megegyezett a Debrecenben használatos tananyaggal. Többségében a debreceni kollégium hallgatói közül kerültek ki a tanítók és a kántorok.

1760 húsvétján egy tűzvész miatt elpusztult a templom, így Gaál István prédikátor vezetésével újra templomot kellett építenie a szentesi híveknek. Ez már téglából készülhetett. Kiss Bálint így ír erről: *„Az a templom mely 1761-ben készült ... minden külső ékesség nélkül való épület volt, nem volt rajta sem párkány, se dísz, egészen sima volt, mert a hatóság meghatározta, hogy annak semmi templom formája ne legyen, ne legyen padlója téglával beboltozva, hanem csak bedeszkázva. A piactól egy közönséges utcától délre félre legyen építve.”* Ez a templom lett a ma is álló református nagytemplom közvetlen elődje.

„vallásos nevelés, módszeres oktatás, egyöntetű fegyelmezés”

II. A református elemi iskola évtizedei (1800 – 1920)

A tanulók létszámának folyamatos emelkedése miatt 1799-ben új iskola építését határozták el. Kiss Bálint lelkésznek sikerült elérni, hogy az épület emeletes legyen, téglából és cseréptetővel. Ez volt a város első emeletes építménye. Terveit Jauernik Ferenc vásárhelyi építőmester készítette. Az alapkövet 1803. március 28-án helyezték el. A mozsárágyú elsütésével kezdődő ünnepi szertartást Kiss Bálint végezte: *„Jelen van az idő, kedves atyámfiai, melyben jó Istenünk segedelmével egy olyan épületnek fundamentumát tesszük le, mely az Isten dicsőségére, gyermekeink s késő unokáink boldogításának előmozdítására fog szenteltetni. Egy formájára nézve, legalább is a mi elképzelésünk szerint, ékes, – a benne lakóra nézve egészséges, egy állandó iskola fog ezen előttünk levő helyen felállítatni, ha az Úr akarandja és élünk. 54 esztendeje már annak, hogy ezen iskolai épületek közül a régebbiek, ama boldog emlékezetű Becsei Mihálynak gondoskodása és a ti már nagy részint porrá lett atyáitoknak segítsége által készítették vala. Ha vagy földindulás, vagy ellenség, vagy valami erőszak le nem rontja azt, amit ezeknek helyébe akarunk építeni, sokkal több esztendőig fog ez fennmaradni s annál fogva tovább fog hasznára lenni maradékainknak. Nem gondolok közületek senkit, aki az efféle épületek hasznos és szükséges voltát el nem ismerné. Nemcsak azért élünk, hogy együnk, munkálkodjunk és egynéhány esztendő múlva mint a barmok, elmenjünk, – hanem kötelesek vagyunk mi arra is, hogy halhatatlan lelkünknek okosabbá és jobbá való tételéről gondoskodjunk. Ennek nevezetes eszközei az iskolák. Hiába hagytok szülők gyermekeiteknek világi jókat, ha azok értetlen és rossz szívű emberek lesznek, mert mit használ valakinek ha a világot megnyeri is, lelkét pedig elveszti. – Által is látták ennek szükséges voltát eleitől fogva az emberek, hanem minden időbeliek igyekeztek azon, hogy azokat az igazságokat, jó intéseket, melyeket vagy atyáiktól hallottak, vagy tapasztalások után tanultak, gyermekeiknek, maradékaiknak átadhassák. Így cselekedtek régen a patriarkák, próféták, ezen célra törekednek ma is minden jó lelkű tanítók... Tegyük le hát ezen újonnan épülendő iskolának fundamentumát azzal a meggyőződéssel, hogy ez a teendő költségünk drága öröksége fog lenni unokáinknak...”* Az alapköve vésett üregbe egy ólomtáblát helyeztek el a következő felirattal : *„A szentesi református ecclesia épített itt iskolát MDCCCIII-ban, amikor prédikátorok voltak Kiss Bálint és interimalig Szokolay József. Főbíró: Balogh István, kurátor: Mikecz Mihály, rektor : Őri Fábrián Dániel, kántor: Kása Mihály, Tanítók: Cső István, Pircsi József. Esküdtek: Dobossy János, Sarkadi János. Nótárius: Szabó Sándor. Vitze kurátor : Balogh István, mester: Jauernik Ferenc, első osztályos gyermek: Rácz János. Oskolás gyermek 256 fő.,* A tábla mellé régi pénzérmekeket tettek Mária Terézia, II. József, II. Lipót és I. Ferenc császárok korából. A szentesi reformátusok száma ekkor 8629 fő volt. A főtérre néző klasszicista épületben 1804 őszen kezdődött meg a tanítás. Negyed évszázadon át csak ezen az egy helyen folyt a fiúk képzése, de a nép csak „Nagy Oskolaként” emlegette. Ez az épület 125 évig állt.

A Központi Református Népiskola (Untermüller Ernő lapja, 1910)

A központi leányiskola a XVII. század végétől Nagy Péter házában működött, majd 1710-ben a toronnyal szemben lévő portára költöztették. 1716-ban újra hurcolkodott a város sütőházába, majd 1732-től a mai katolikus iskola déli részén álló kántorok házát vásárolták meg a leányiskola céljára. Az 1747-es elvétel ezt az ingatlant is érintette, a leányiskola az ún. Jurenák-házba került. 1792-ben újabb költözködés, az egyház által megvásárolt Alsópárti Berényi János féle házba. (Ez a mai Petőfi maa 16. szám alatt állt.) Ide kevesen jártak a távolság miatt. 1819-ben az Ispotály utcában (ma József Attila utca) a Csányiné féle ház tágas udvarával került megvásárlásra. A lakószobákat tanítói lakássá, a kamrát tanteremmé alakították. 1860-ban újabb tanterem épült. Ez az iskola 1926-ig működött. Az egyház ekkor eladta az ingatlan, ahol felépült a Glória Filmszínház (Új Mozi).

1819-ig az iskola három osztályos. 1827-től deák (latin) nyelvet is tanítottak a 4. osztályban, az un. „*nemzeti iskolában*„. Ebbe az osztályba kizárólag fiúk járhattak. 1874-ig a leányok más épületekben (alsópárti, központi és felsópárti iskolákban), 3 évfolyamon tanulhattak. A központi fiúiskola mellett 1827és 1836 között a Felsópárton is létrejött egy fiúiskola. Ennek első tanítója Molnár Pál volt, aki praecceptorból lett fiúiskolai rendes tanító. Ő maga talán az utolsó praecceptorok egyike volt, hiszen az egyház a fiúiskolában folyó tanítás gyengeségét és hátramaradottságáért a gyakorlatlan praecceptorokat hibáztatta, s 1827-ben alkalmazásukat meg is szüntette. Helyettük a lányiskolához hasonlóan állandósított tanítók alkalmazására került sor.

A központi „nagy iskola” helyszűke miatt a presbitérium átmeneti jelleggel időről-időre iskolát létesített a város különböző részein. 1840-ben az Alsópárton (a mai Bacsó Béla utcában) megvették a Balogh Mihály féle házat. Itt 1850-ig folyt tanítás. 1856-ban megvette az egyház Mikecz Sándornétól és a Czagány örökösöktől a nagyobb parókia (Kiss B. u. 2.) szomszédságában lévő nagy telket 5800 forintért. Ez a telek egy holdnál is nagyobb kiterjedésével egészen a

Kurcaparti utcáig (Tóth J. u.) terjedt. A gimnázium felállításakor (1859) az egyik lakrészben két iskolatermet és egy tanítói lakást rendezett be az egyház; de itt kapott helyet a felsőbb leánynevelde is. Ugyanitt volt a gimnázium és elemi iskola téli tornaterme; a tágas udvart nyári tornagyakorló helyül használták. 1873-ban a telek egyik részét értékesítették, a másik felén pedig kántorlakásokat építettek. A Kisér nevű városrészben túlnyomórészt katolikusok laktak, a református egyház mégis úgy határozott, hogy itt is létesít egy iskolát a református gyermekek részére. 1873-ban megvásárolták Túri Istvánné házát 1600 forintért (Árpád u. 1.). A telken lévő épületeket átalakították tanítói lakásnak, az utcai vonalra pedig egy csinos iskolatermet építettek. Az iskola 1. és 2. vegyes osztállyal indult; az első tanító Körtvéyessi Sándor volt, kit a nagykőrösi képzőből hozott ki az egyház. 1883-ban egy újabb tantermet építettek az iskolához, egyúttal a vegyes osztályokat szétválasztották, sőt felállították a 3. osztályt is. Utóbb ez elhamarkodottnak bizonyult, ugyanis a gyereklétszám az 1890-es évek elejére leapadt, így visszaszervezték kétosztályos vegyes iskolának. (Ma óvoda működik az épületben.)

1845-1849-ig rektorként szolgált Hajdú Lajos, akit nagymarjai segédlelkészként hívott meg professzori címmel kiténtetve a gyülekezet a rektori iskola tekintélyének visszaállítása érdekében. Hajdú Lajost, kinek emléktáblája ma az iskola külső homlokzatán található az 1848/49-es szabadságharcban való részvételéért (erős hangú lázító beszédet tartott a népnek tanterme ablakából) előbb halálra, majd kegyelemből életfogytiglani vártömlőre ítélték. Hajdú Lajos 1856-ban kegyelmet kapott, s Kisújszálláson lett főgimnáziumi tanár.

1854-ben a kormányrendeletet adott ki a vasárnapi, vagy ismétlő iskola megszervezéséről, ami a lemaradt tanulók felzárkóztatását szolgálta a délutáni órákban. Itt vallástant, olvasást, számtant, majd az utolsó évben rajzot, fogalmazást, könyvvezetést, földrajzot, természet-történetet és természettant tanítottak. A szülők idegenkedtek a vasárnapi iskolától, mert gyermekeiket elvonja az alapiskolától. Később az ismétlőiskola tanítványai az inasok lettek, akiknek kötelező volt az alapiskola látogatása. Ez az iskola volt akkor az iparos tanoncképzés alapja. Az inasoknak szabadulásukkor illetve a segédlevél megszerzésekor az iskolai bizonyítványt fel kellett mutatniuk.

1850-ben (egyes források szerint már 1840-ben) a református egyház lemondott a tandíjról. Ezzel, több mint fél évszázaddal előzte meg korát, ugyanis az országgyűlés csak 1908-ban tette ingyenessé az elemi népoktatást. Az elemi iskolákba járók egyévi tandíja egy véka búza, egy véka árpa és 32 korona volt. Az eltörölt tandíj és az iskolákban folyó lelkiismeretes munka miatt gyorsan növekedett az iskolába járó diákok száma – a felsőpári és alsópárti is iskolákban a tanulók száma egy osztályban a 170-et, sőt a 200-at is meghaladta. A presbitérium a helyzetet újabb ingatlan

megvásárlásával és iskolaépületként való kialakításával illetve a tanítók számának bővítésével oldotta meg. Így a tanítók száma 8-ról 13-ra növekedett.

Az iskolákban évente kétszer tartottak vizsgákat (examen). Előbb március és szeptember volt a két kijelölt hónap, majd február és augusztus lett a beszámoltatás időpontja. Az első félévi tananyagból az év végi vizsgán már nem kellett felelniük a tanulóknak. Érdekes a mai korból visszatekintve, hogy az általában 7 éves korukban iskolába kerülő tanulók nem ősszel, hanem tavasszal kezdték meg tanulmányaikat. Papp Lajos beszámolója szerint április 24-e körül volt az iskolába feladás ideje, s őszig kezdő-első osztályba jártak a gyerekek, majd aztán mentek a tulajdonképpeni első osztályba. Az 1860-as években a kezdő osztályba járó fiúk és leányok száma 550 körül volt. Ez a rendszer 1874-ig működött. Az olvasás tanítás módszere is többször változott. 1984-ig a sylabizáló (á-es-ó = ásó), később az írvaolvasó rendszer működött 1906-ig. Ekkor a fonemikális módszer vált népszerűvé. (Papp L. 77.o.)

Az iskolák ellenőrzése először a curator, majd 1850-től a főgondnok feladata lett. 1861-től „iskola felügyelői választmány”, később „iskolai bizottmány” jött létre a lelkészek elnökletével. 1857-ben egy presbitériumi utasítás a következő feladatokkal bízta meg a bizottmányt: *„az iskolákat minden hónapban köteles meglátogatni s azok tisztaságára felügyelni, a tanulók szellemi és erkölcsi haladását figyelemmel kíséreni, az iskolaköteleseknek rendes feljárása s a tanítók szorgalma felett őrködni, a szükségesnek és korszerűnek elismert, de még nem tanított tantárgyak behozatala felől intézkedni, e célból a tanítói értekezleteken részt venni”*. (22/1857. p.r.) Kialakult a szakfelügyeleti rendszer elődje is, az iskola rektora vagy a gimnázium egy kiválóbb tanára végezte a tanítók órai munkájának felügyeletét. A presbitérium dicséretben, sőt jutalomban részesítette a buzgó, szorgalmas tanítókat. A 206/1859.pr.-ben említésre kerül Sófalvi Ézsaiás fiúiskolai tanító, aki szorgalmas munkájáért 10 véka búzát kapott az egyház magtárából. Ellenpélda is akadt, 1865-ben a hanyag tanítókat a presbitérium maga elé idéztette, s dorgálásban részesített.

1868-ban törvényben szabályozták a népoktatást. A református egyház e törvény szellemében fejlesztette iskoláit. Elképzelése szerint az eddigi három- illetve négyosztályosból hatosztályos intézményeket kívánt kialakítani. A központi fiúiskola kivételével ez nehezen és lassan ment. Ez az iskola 1860-tól 1883-ig öt-, majd ezután hatosztályos lett, miközben a többi még maradt háromosztályos. Ennek az volt az oka, hogy akkoriban a szülők szerint gyermekeiknek elegendő volt, ha megtanultak írni, olvasni és számolni. Ezzel magyarázható, hogy az első évfolyamra 300, az ötödikre 80-90 és a hatodikra csak 25-30 tanuló járt. (1883-as felmérések szerint Szentesen a református egyház 8, a római katolikus felekezet 4, az evangélikus egyház 1 négyosztályos, az izraelita közösség szintén 1 négyosztályos, és a görögkeleti egyház 1 kétosztályos elemi iskolát tartott fenn.) 1873-75 között leányiskolai segédtanítóként szolgált Sima Ferenc, aki később városi kapitány, tanácsnok, egyházi főgondnok és országgyűlési képviselő lett.

A XIX. század közepéig a református egyházkerület 1819-ben kiadott tanterve szerint folyt a tanítás, melyet a helyi viszonyokhoz alakítottak. Amikor eljárt felette az idő, és az egyházkerület késlekedett, a helyi tanítók 1858-ban 10 évig érvényben lévő új tantervet készítettek. Az 1883/84-es tanévig az 1868-as népiskolai törvényben megállapított tantervet alkalmazták, majd ezután a Tiszántúli Egyházkerület által kiadott „A” és „B” típusú tanterv szerint tanítottak. Az „A”-t az osztott, a „B”-t a részben osztott iskolákban használták. A szentesi református iskolákban még ettől a tantervtől is eltértek. A fiúiskolákban felvették a tantárgyak sorába a gyümölcsfatermesztést és – nemesítést (1859-ben e célra az egyház az alsó temetőben közel 3 hold földet kerített be). Szabó Ferenc tanító különösen nagy mestere volt a kertészetnek. 1873-tól a Széchenyi ligetben lévő városi kertbe jártak a fiúk heti 2 órában, s ott Dolesch Vendel a városi kertésze végezte oktatásukat. 1874-ben az egyház faiskolát létesített. A leányiskolákban 1876-tól Lénárt Jusztina tanítónő vezetésével női kézimunkával egészítették ki az előírtakat. 1884-től 1887-ig vessző-, gyékény- és nádfonást is tanítottak a fiúiskolában. A gyermekek által készített tárgyak nem voltak olyan tökéletesek, mint a mesterséget régóta gyakorló felnőtteké, így a presbitérium a tárgy további tanítását beszüntette. A testnevelését (akkori szóhasználat szerint tornászat) oktatására a tanítókat az egyház saját költségén szaktanfolyamon képezte ki. Mivel ekkor még nem volt tornaterem, így ezt a tantárgyat csak tavasszal és ősszel, megfelelő időjárás esetében oktatták.

Fontosnak tartották az éneklést, abból az elvből kiindulva, hogy aki szeret és tud énekelni, az felnőtt korában is szívesen megy majd a templomba, hogy ott magát „kiénekelhesse”. Kántus szerveződött az elemi, majd később a gimnáziumi tanulókból. A kar a temetéseken is közreműködött. Érdekes, hogy a kottatanítást bár szigorúan előírták a felsőbb osztályokban tanító kántoroknak, azok nemigen tanították.

1861-től haláláig, 1917-ig a gyülekezet kántoraként szolgált Joó Károly tehetséges zeneköltő, kitűnő orgonista. Az általa szervezett Szentesi Dalegylet, 1865-ben a Pest-Budai Hangászegyleti Zenede ünnepi hangversenyén Liszt

Ferenc vezényletével énekelt. A nagy sikerű műsor részeként itt szólalt meg először a nyilvánosság előtt a szabadságharc bukása után betiltott Himnusz. 1867 augusztusában Aradon 44 dalárda közül a 13 fős énekkar lett az első helyezett, így övék lett az "Ezüst babérkoszorú" díj.

1881-ben alkalmazták az iskolában először takarítót, addig iskola után a gyerekek söprögettek. Az osztályterem fűtőanyagát sokáig a szülők adták. A módosabbak több, a szegények kevesebb szalmával és rőzsével járultak hozzá a fűtési „költségekhez”. 1881-től az akkori főgondnok Kiss Zsigmond javaslatának elfogadása után az egyház látta el fűtőanyaggal az

intézményt. 1887-ben a kövezett, hideg tantermeket újrapadlózták, ekkor kerültek ki a boglyakemencék. A helyükre kályhákat állítottak be. Ivásra eleinte az iskoláknál lévő kutak vizét használták, később az egyház lajtos kocsikban hordatott jobb minőségű kutakból vizet. 1884-ben piaci ártézi kút – amely a mai Horváth Mihály szobor helyén állott – vizét hordták az iskolákhoz. Az egyháztanács 1892-ben hozott rendeletével minden tanterembe csappal ellátott víztartó került, s minden gyermek csak a maga poharát használhatta. A fiúiskolát kivéve – mivel annak szomszédságában állt a nagy városi ártézi kút – 1907-től minden református iskolaépület ártézi vízzel való ellátását megoldották. 1908-ban új, higiénikus Feiwel-féle vaspadokkal látják el a tantermeket. (Az 5-6. osztályba 16 négyülékes és 8 két üléses pad kerül.) 1889-től megszüntetik a félévi vizsgákat. 1902-ben vezetik be a tantermekbe a villanyvilágítást.

1906-ban neveztek ki először igazgatót az intézmények élére. Az egyház, hogy biztosítani tudja a vallásos nevelést, a módszeres oktatást, a rendtartás és a fegyelmezés egyöntetűségét, a tanítók együttes és egységes működését, ezek felügyeletére, irányítására és vezetésére az iskolaszék és az egyházi hatóságok hatáskörét nem csorbítva két igazgatót nevezett ki. Egyet a fiú-, egyet a lányiskolákhoz. Minden igazgatói csoportba 9-9 tanító tartozott. Az első igazgatók Papp Antal és Papp Lajos lettek. Ezen intézkedésével a helyi egyházközség öt évvel megelőzte a Tiszántúli Egyházkerületet, amely 1911-ben adott ki hasonló rendelkezést. Az igazgató-tanító, egyházi jegyző Papp Lajos 1920-ból származó kétkötetes, kéziratban maradt műve „A Szentesi reformátusegyház története” ma is fontos forrásanyag.

A városi hatóság 1908-ban felszólította az egyház presbitériumát, intézkedjék az iskoláiban tapasztalható túlszűfoltság megszüntetésére. 1912-ben határozat született az iskolák fejlesztéséről, de a közbejött háború és azt ezt követő évek nem kedveztek a megfogalmazódott elképzeléseknek. Az 1913-as házirend leírásából kitűnik, hogy a tanítás délelőtt 8-11, az 5-6 osztálynak esetleg 8-12 óráig illetve november közepétől január végéig délután fél kettőtől négyig tartott. Az órák között 10-15 perces szünetek voltak.

A 100 éves „Nagy Oskola” egy 1900 eleji üvegnegatív felvételen

A világháború ideje alatt nagy nehézségekkel kellett megküzdenie az iskolának, elsősorban a férfi tanítók pótlása miatt. Gyakoriak voltak az osztályösszevonások. A hadba vonuló tanítók helyét tanítónők foglalták el. Míg 1913-ban két tanítónőt alkalmaztak, addig 1916-ban már 7 nő tanított a szentesi református iskolákban. Fizetésük a férfi kollégáikkal azonos szinten volt, sőt az eltöltött idő után fizetés kiegészítés is járt, valamint 1917-től családi pótlék is. A tanítók növendékeiket is buzdítva bekapcsolódtak a hadsereg részére szükséges fémek gyűjtésébe, szederlevél gyűjtésbe, katonai melegítőruházatok készítésébe. Néhány hónap alatt a fiúk 6 mázsa fémot, a leányok 409 hósapkát, 276 pár csuklóvédőt, 54 pár térdmelegítőt, 204 hadkötőt és 199 pár flanelkapcát készítettek. A tealevelet pótló szederlevélből is óriási mennyiséget gyűjtöttek be a diákok. A tanulók létszáma a magasabb évfolyamokon erősen lecsökkent, mivel a háborúban harcoló apák helyett gyermekeik dolgoztak. A háború végeztével a hadiszolgálatot teljesítő tanítók a hősi halált halt Kuti Ferenc kivételével újra elfoglalták állásaikat. A háború talán a legnagyobb pusztítást a hívek lelkében okozta. A hadi helyzet előrehaladtával, egyre jobban üresedtek a templomok. „Kenyérrel élünk, az imádság pedig nem ad” – lett a jellemző jelszó. Papp Lajos 1918. október 20-án így fohászzkodott: *„Ugy, bizonyára ugy lesz-e mi ref. Egyházunkban is, hogy e szörnyű korszak elmulása után az élő szeretet Krisztusi ereje fog áthatni mindeneket, annak melegsége ad új életet mindenkibe, amikor is a hithűség, Istenben való bizalom, az áldozatra kész vallásosság, tiszta erkölcs ismét naggyá, virágzóvá s boldoggá teszi ezt a mi sok szenvedéseken és viharokon át ment szentesi református Egyházunkat.”* (Papp L. II. kötet 99.o.)

Az 1919-es polgári forradalom és Tanácsköztársaság idején az iskola megőrizte egyházi jellegét.

„erős lelkű és hitbuzgó, egyházát és hazáját szerető magyar”

III. A századelőtől az államosításig (1920 – 1948)

Az 1920-as évek második felében gróf Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter iskolaépítési programja új távlatokat nyitott. Az egyház szerette volna megtartani a régi épületet, mint műemléket. Sebestyén Béla iskolaszéki elnök külön indítványt tett a régi épület meghagyására és a mellékutcában való kiegészítésére. Az egyház államsegélyt csak új iskola építése esetén kaphatott. A tervekből 1928-ra lett valóság.

A kultuskormányzat 1928 júliusában értesítette a presbitériumot, hogy államsegélyt nyújt az új központi iskola felépítéséhez, továbbá engedélyezi a szükséges hitelek felvételét. Az egyháztanács élve a kedvező lehetőséggel, 1928 augusztusában kimondta, hogy az öreg iskola helyén új iskolát emeltet, amely állni fog nyolc tanteremből, egy igazgatói és egy szolgálói lakásból, egy igazgatói irodából szolgáló szertárból, egy tanári szobából és a szükséges mellékhelyiségekből. Kimondta továbbá, hogy az egyház saját költségén építtet dísztermet, elnöki, gondnoki és pénztári szobát, valamint levéltári helyiséget. megtárgyalták az iskola építésének tervét és költségvetését. Az építési terv és költségvetés elkészítésére Antal Endre építészmérnököt kérték fel, kikötve, hogy a tervezésbe vonja be Dobovszky József István helybéli építész. A tervek a nyár végére elkészültek és jóváhagyást nyertek. Az új iskola építésének költségvetése 280.000 pengő volt.

1928. szeptemberében ünnepélyes formában elbúcsúztak a régi iskolától. Felolvasták a régi iskola történetét, megörökítették a tisztviselők és presbiterek névsorát, majd megkezdték az épület bontását. Október 12-én előkerült az öreg iskola alapköve, a benne elhelyezett óntáblával és régi pénzekkel. Az épület alapkövét, melynek feliratát Böszörményi Jenő, Sebestyén Béla és Gilicze Antal lelkészek szövegezték meg, 1928. október 31-én, a reformáció napján helyezték el. A vármegyeháztól északra 10,30 m távolságban és 1,40 m szélességben kiugró déli szegletben, a járda szintjétől lefelé 60 cm mélyen elkészített üregben az akkor használatos ércpénzeket helyezték el, s ólomlapot felirattal. A feliraton rajta van az építés időpontja, a vezető férfiak, az egyházközség tisztviselői és elöljáróinak neve, s az építtetők.” Az alapkőletételi ünnepség a 33. zsoltár eléneklése és Böszörményi Jenő lelkipásztor imája után a fenti emlékjelek elhelyezéséből állott. Majd a 90. zsoltárt és a Himnuszt énekelték el. Az ünnepséget megörökítő presbiteri jegyzőkönyvben ez a mondat fejezi be a feljegyzést: „*Add Uram, hogy annyi erős lelkű és hitbuzgó, egyházát és hazáját szerető magyart adjon az épülő új iskola a hazának, mint amennyit a régi adott!*”

Az iskola jelenlegi főépületét 1929-ben adták át

Az építkezés olyan gyors ütemben folyt, hogy az ún. bokrétaünnepélyt már az év karácsonyán megtartották, azaz az épület tető alá került. Az L alakú emeletes saroképület Kossuth térre néző főhomlokzata 40,43 m, a Hajdú Lajos utcai homlokzata 25,10 m hosszú. Az iskola földszintjét alapincézéssel sikerült egy magasságba hozni az 1883-i építésű megyeháza földszintjével. A termek magasságát a tervezett 4,2 m helyett 3,8 m-re építették; a manzárdtető alkalmazásával elérték a megyeháza magasságát. A kész épületet 1929. október 31-én presbiteri díszközgyűlésen adták át, amelyen meghívott vendégként Harsányi Pál esperes és Széll Gyula egyházmegyei gondnok elnökölt. Az iskola dísztermében leleplezték Nagy József és felesége, nemes adományozók portréit. Az avató díszközgyűlésen Kövér Imre főgondnok ismertette az építés történetét, majd jegyzőkönyvileg köszönetet mondtak a tervezőknek és a támogatóknak. Ezzel munkába állt az ország egyik legszebb iskolája. Homlokzatára, a most ismét olvasható felirat került: „*Istenért és Hazáért.*” Tervezték az iskola udvarán egy ártézi kút fúrását, ami az 1930-as gazdasági válság miatt elmaradt. Később vezették be a vizet az iskola udvarába a város ártézi kútjából, a Kossuth térről.

Az 1930-as években a főtéri kútról vezették be a vizet az iskolába

Először hatosztályos népiskola volt a református iskola úgy, hogy a negyedik osztály elvégzésével, a középiskolába lehetett átlépni. Az elemi iskolába azok jártak tovább, akik tankötelesek voltak még, de középiskolába vagy nem akartak, vagy nem voltak képesek járni. Tíz éves koruk után a középiskolába nem járók nagyon kevesen végeztek további osztályokat. Ezért pl. a lánytagozaton sokáig csak öt osztály működött. 1940 után nyolcosztályos népiskola szerveződött úgy, hogy a felsőbb osztályosok szorgalmi ideje a mezőgazdasági munkához igazodott, így nem tíz, hanem kevesebb hónapig tartott. Az ekkor bevezetett hetedik és nyolcadik évfolyam annyira néptelen volt, hogy csak a téli hónapokban tudták működtetni.

A piac az iskola előtt volt az 1930-as években

Az iskola napja a templomban kezdődött közös imádkozással. Ezután az első óra minden alkalommal hittan volt. A hittant és az egyházi énekeket a tanítók oktatták. Szakos oktatás, felmenő rendszer nem működött. A tanító mindig ugyanabban az osztályban tanított. A tanulók az osztály padjaiban vagyoni és társadalmi megbecsülés szerint ültek. A szegények hátul foglaltak helyet. Karácsonyra az iskola színjátszó csoportja vallásos darabbal készült. Május elsején megünnepelték a madarak és fák ünnepét. Március 15. és október 31. tanítás nélküli ünnepek az iskolában. Az intézmény ifjúsági szervezete a Bethlen Gábor cserkészcsapat volt.

Az iskola további fejlődése megtorpant a világháború miatt. A tanítók egy része bevonult katonának, a tanulók vagy olyan szegények voltak, hogy nem volt ruhájuk, melyben iskolába járhatnának, vagy pedig a hadbavonult szüleik helyett kellett dolgozniuk. 1944 tavaszán a rendszeres légitámadások miatt befejezték a tanítást. Ezután a német csapatok szállásolták el magukat az épületben. Így a tanárok egy része elmenekült. Az október 8-i szovjet bevonulás sem hozott változást az iskola életében. Az elmenekült tanítók csak akkor tértek vissza, mikor az egész ország megszabadult a német megszállás alól. 1945 után az állami hatóságok megteremtették az eddigi elemi iskolatípusok egyesítésével az „*általános iskolát*”. Ebben 5-8. osztályig bevezették az idegen nyelv oktatását, egységesítették a tananyagot. A tanítás 1945. január 14-én kezdődött meg újra. Ekkor még mindig hiányzott hét tanító. Erről a presbitériumi jegyzőkönyv úgy határozott, hogy nyugdíjasok behívásával, kiegészítő munkába állításával és az Erdélyből menekülőkkel kell pótolni a hiányt.

1945 nyarán az iskolaszék elnöki tisztsége is az iskola igazgatójának vállára került. Az iskola vezetését Rácz Lajos vette át. Ő a problémás korszak ellenére igyekezett jó irányba terelni az iskolai munkát. Lassan megindult a tanulói létszám növekedése is. A pedagógusok önkéntes alapon úgynevezett „munka-iskolát” szerveztek. A tanulókat a fizikai munka elemeire oktatták, háziipari munkák tanítását vezették be (kukoricaháncs-, kosárfonás). 1947 decemberében karácsonyi vásárt rendeztek, ahol a gyerekek a maguk készített lábtörlőket, kosarakat, táskákat árúsították.

Az iskola helyzete ebben az időben rendkívül szomorú volt. A tanulók alultápláltak és rosszulöltözöttek voltak. Sokan szorultak különféle segélyekre. Az alsó tagozatban 60-as, a felső tagozatban 90-es létszámú osztályok is voltak. 1946-ban a presbitérium úgy intézkedett, hogy az eddig egyéb célra használt alagsori helyiségeket adják át tornaterem céljaira, de mivel az erre alkalmatlan volt, így ezért a „munka-iskola” kapott benne szállást. Az 1946. szeptember 17-i presbitériumi jegyzőkönyv tiltakozását fejezte ki az államosítás ellen. Ezt a tiltakozást megküldték a Vallás és Közoktatásügyi miniszternek is. Az 1947/48-as tanévzárón még fő témaként szerepelt a gyermekek templomba járása és a konfirmálás. 1948. június 16-án azonban az országgyűlés elfogadta az államosításról szóló törvényt, így ezen a nyáron az iskola az egyház minden tiltakozása ellenére állami kézbe került.

IV. Az állami általános iskola (1948 – 1990)

A Szentés 25 éve kiadvány így jellemezte az államosítást megelőző évtizedek kultúrpolitikáját: „A burzsoá nevelési célkitűzések magukba foglalták, hogy az iskolákban engedelmes, sorsába beletörődő, vallásos félelemmel rendelkező gyermekek formálódjanak. A művelődésügy valamennyi területét áthatotta a vad nacionalizmus, a más népek, elsősorban a Szovjetunió, továbbá a kommunizmus elleni gyűlölet.” (Szentés 25 éve 1970 25. oldal)

A államosítás után az intézmény helyzete gazdaságilag stabilabbá vált. Az 1948/49-es tanév költségvetési főösszege 49.427,14 Ft volt. Az 1950-es év is sok változást hozott, elsősorban az új tanterv bevezetését. Ekkor kezdődött meg az orosz nyelv oktatása. A vallástanítás fakultatívvá válásával megkezdődött az egyház teljes kiszorítása a szocializmus útjára lépő iskolából. Az épület homlokzatára új felirat került, az „Istenért és Hazáért” feliratot a „Szocialista Hazáért” jelmondat váltotta fel. Az intézmény új vezetője Gáspár Mihály orosz szakos tanár lett. Szintén ebben az évben az iskolát leányiskolává alakították, oly formában, hogy csak az alsó tagozat maradt koedukált. Ez az állapot 1961-ig állt fenn. Az ötvenes években sok volt a zavaró körülmény: főlegesen erőszakolt különböző mozgalmak indultak. Pl.: „Termelési verseny” pedagógusoknak, „Takaríts jobban” mozgalom hivatalsegédeknek. Az 1950/51-es tanévben 26 értekezletet tartottak, itt zömmel olyan témákat tárgyaltak, melyeknek semmi köze sem volt az oktató-nevelő munkához. Az intézmény ebben az időben nem fejlődött, az iskola és a szülői ház között nem volt meg a megfelelő kapcsolat, a demagóg szólamok sem segítettek ezen. Az ötvenes években az épületben működött a dolgozók iskolája és itt kezdte meg működését a MÜM 603. helyi Ipari tanuló iskolája, a mai Zsoldos Ferenc Szakközépiskola és Szakmunkásképző Iskola.

Az 1956-os forradalom eseményei nem tudták a testület egységét szétzilálni. A különböző nézetek nem okoztak komolyabb problémát. Azt iskolában nem lett úrrá a fejetlenség, az élet a forradalom szovjet eltiprása után hamarosan visszazökkent a rendes kerékvágásba. 1957/58-ban az iskola tartalmi munkája is megváltozott. A nevelők kapcsolatot kerestek a szülői házzal. Erre jó alkalom volt a mesejátékok egymás utáni bemutatása. A szülők a nevelőkkel közösen készítették a jelmezeket, szinte mindenki megmozdult.

Az iskola 1961-ben ismét koedukált lett. 16 tanteremben 26 nevelő szakképzett irányítása mellett tanult 638 tanuló. Szintén ebben az évben vezették be a politechnikai oktatást. A formai bővülést a társadalmi munkával létrehozott két műhely tanterem létrehozása segítette elő.

A 60-as, 70-es évek az iskola életében is továbblépést jelentettek. Az épületen belül is lett víz, bevezették a központi fűtést, az udvar betontakarót kapott. Korszerűsödött az oktató-nevelő munka,

a testi nevelés is fokozott szerephez jutott. A hatvanas évek végétől az iskolában beindult az orosz nyelv tagozatos oktatása.

A Kossuth Téri Általános Iskola 1979 tavaszán

A nyolcvanas években az iskola tanulólétszáma csökkent, az orosz tagozat népszerűtlenné

vált. Az iskola közvetlen környezetében lévő két másik intézmény (Köztársaság téri és Petőfi) okozta konkurencia a Klauzál Gábor iskola 1984-es megnyitásával tovább nőtt. A demográfiai trendforduló után a városban is elkezdődött a gyermeklétszám folyamatos csökkenése. A rendszerváltáskor már a Kossuth téri általános iskolát a bezárás veszélye fenyegette. A tanulólétszám 270 fő alá csökkent. Volt olyan évfolyam, ahol csak egy osztály indult. Az átlagos osztálylétszám csak 18-19 főt tett ki.

Imre Ernő esperes-lelképásztor 1990-ben levélben kereste meg az intézmény vezetését arra kérve őket, hogy fontolják meg a tudós lelképásztor Kiss Bálint nevének felvételét. Kéréséhez segítségként mellékelte a Theológiai Szemlében megjelent tanulmányát - Isten szolgája népe szolgálatában: Kiss Bálint (1772-1853). Az akkori iskolavezetés - arra hivatkozva, hogy miért ne maradhatna Kossuth neve - elutasítja kezdeményezését.

V. Államiból újra református (1990 – 2000)

1991 szeptemberében a három szentesi református egyházközség benyújtotta igényét az 1991. évi XXXII. Törvény alapján a Művelődési és Közoktatási Minisztériumhoz a Kossuth Téri Általános Iskola egyházi kézbe adása ügyében. A rendszerváltás után, 1992-ben felépült az iskola korszerű, nagy alapterületű tornaterme, valamint négy új tanteremmel bővült az épület. Felújították az épület utcai homlokzatát és újra a régi felirat lett olvasható az épület főbejárata felett: *Istenért és Hazáért*. 1992 decemberében került sor a Móricz Zsigmond Művelődési Házban az Iskola tantestületének és a tanulók szüleinek tájékoztatása az iskola visszaigénylésével kapcsolatban. A szülők 40-50 %-a tartott igényt a hittanoktatásra.

1993. március 1-jén a szentesi református egyházközségek benyújtották igényüket Szentes város jegyzőjének a Kossuth Téri Általános Iskola egyházi tulajdonba való átadása és egyházi működtetése tárgyában. Az állami kárpótlási folyamat részeként március 26-án Szentesen is tárgyalta a képviselőtestület két államosított egyházi intézmény visszaadását. A vita leginkább a város által az egyházaknak átadásra kerülő két iskola kártalanítási összegéről szólt. A képviselők között voltak, akik nem érezték még időszerűnek az iskolák visszaadását. Horváth István képviselő viszont történelmi tényként aposztrofálta az eseményt. A testület 21 igen és 3 tartózkodás mellett támogatta az előterjesztést, így 45 év után az iskola újra a szentesi református egyházközségek tulajdonába került. Május 12-én aláírásra került az Alapító Okirat. Az új fenntartói képviselői június 8-án „Testvéri üzenet”-ben szeretettel és bizalommal fordultak az iskola dolgozóihoz. Országosan is egyedülálló módon július 5-én a város egy rendbe hozott, új tornateremmel kibővített, jól felszerelt iskolát adott át. Az igazgató Licsicsányi Mihály maradt.

Az 1994-től önállóan gazdálkodó intézmény felügyeletére iskolaszék alakult. Ennek elnöke Kádár Ferenc esperes lett. Az iskolaszék 1995-ben megszűnt, igazgatási és fenntartói jogkörét a Református Közoktatási Törvény előírásainak megfelelően az igazgatótanács vette át. Az igazgatótanács tagjai a fenntartó egyházközségek lelkipásztorai, gondnokai, két-két presbiter, az iskola igazgatója, gazdasági vezetője, a tantestület képviselője és a vezető hitoktató. Az igazgatótanács első elnöke dr. Bubla László lelkész-tanár lett. A visszakerülés utáni első években igen szűkös volt az iskola költségvetése, kevés pénz jutott technikai fejlesztésekre. A normatíva alapú, egyházi és állami (költségvetésben garantált) finanszírozási rendszer kiépüléséig komoly anyagi problémákkal küzdött az intézmény vezetése, mivel a támogatások rendszertelenül és kiszámíthatatlanul érkeztek az iskolához.

Az iskola egyházivá válása nem ment könnyen. Kezdetben érezhető volt egyfajta bizalmatlanság a gyermeküket még állami iskolába beírató szülők és a pedagógus testület tagjainak

egy részéről. Nehezen szerveződtek meg a hittanos osztályok, általában alacsony létszám és az átlagosnál szerényebb képességű gyermekek jellemezték. A pedagógusoktól kért fogadalomtétel kapcsán bizalmi válság alakult ki. Hiába tartott tájékoztatót Hegedűs Lóránt püspök, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának akkori lelkészi elnöke. Lemondott az iskola igazgatója, két helyettese már korábban távozott. Az iskola ekkor vezetőség nélkül maradt. 1995 decemberében egy rövid, zavaros időszak után Dr. Bubla László lett a megbízott igazgató. Munkáját igazgatóhelyettesként Karikó-Tóth Tibor segítette. Az igazgatótanács új elnöke Sipos Árpád lelképásztor lett. A tanév végén Licsicsányi Mihály korengedményes nyugdíjba vonult. A nyugdíjas pedagógusként segítő, a problémákat bölcsen kezelő Dr. Bubla László a tanév végén leköszönt igazgatói megbízásáról. Az intézmény megbízott, majd egy év múlva kinevezett igazgatója Karikó-Tóth Tibor lett. Igazgatóhelyettesként Dr. Mokbelné Bacsa Éva segíti a munkáját. A tantestület többsége maradt, néhányan választottak csak más intézményt az egyháziává vált iskola helyett. A város segített a váltást kérő pedagógusok elhelyezkedésében. Nyugdíjba vonulásáig az intézmény pedagógusa maradt viszont egy kolléga, aki lelkiismereti okokra hivatkozva kérte és kapta meg mentesítését a fogadalomtétel alól.

A Horn kormány idején a Bokros csomag egyházi iskolákat diszkriminatív módon érintő megszorító intézkedései a már amúgy is nehézségekkel küzdő iskolát nagyon nehéz helyzetbe sodorták. Mindezen nehézségek ellenére az iskola úrrá tudott lenni anyagi nehézségein és tervszerű, takarékos gazdálkodásával képes volt megszilárdítani az intézmény költségvetési helyzetét. Az egyre több sikeres pályázat jelentette az elinduló fejlesztések alapját. Az első időszakban a város is támogatta anyagilag az iskola működését, a normatív finanszírozási rendszer bevezetésével az iskola teljes mértékben függetlenné vált a várostól.

1996-ban az épület folyosóinak majdnem hetven évet szolgált erősen leromlott állapotú burkolatát korszerű járólapokra cserélték.

1997-ben a megkopott udvari homlokzat is megújult. Elkészült az intézmény címere. A pálmafa és a latin jelmondat a megújulást hirdeti – „*Palma Sub Pondere Crescit*” avagy teher alatt nő a pálma.

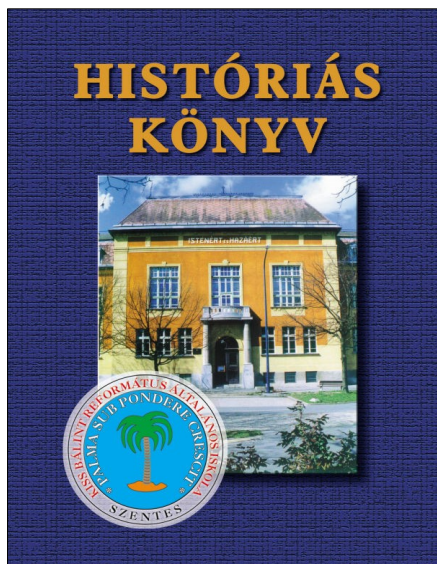
1998-ban régi formájának megfelelően helyreállították az előcsarnokot és a díszlépcsőt. A folyosók elavult „egyenzőldjét” a frissebb és kellemesebb halvány színek váltották fel. A főbejárat mellett látható az egykori iskolaigazgató, az 1849-ben halálra, majd kegyelemből 20 évi várfogságra ítélt Hajdú Lajos (1813 - 1901) márvány emléktáblája, amelyet egy emlékünnepe keretében 1998 márciusában Sipos Árpád lelképásztor leplezett le. Ebben az évben került megrendezésre az első alapítványi bál, amely azóta minden második évben megrendezésre kerül.

1999-ben a Kisújszállásra költözött Sipos Árpád helyett Kovách Péter lelképásztor lett az igazgatótanács új elnöke. Ebben az évben több tanterem felújítására került sor. Ettől a nyártól két szabadtéri pingpongasztal, egy esztétikus udvari kút és több pad várja a szünetben tanulóinkat. A

tanévnyitó ünnepi istentiszteleten Bölcskei Gusztáv püspök úr, a zsinat lelkészi elnöke hirdette Isten igéjét.

„Soli Deo Gloria”

VI. Az új évezredbe lépve (2000 -)

Az egyházivá válás utáni időszak eseményeiről az érdeklődők bővebben tájékozódhatnak a 2001-ben megjelent *Históriás*, majd a 2005-ben kiadott *Krónikás* könyvből illetve a 2014-ben megjelent *Húsz-Év-Könyvből*. Az iskola újságja a közel 20 éves *Szemfüles*. Az iskolát fenntartó gyülekezet lelkipásztora 2013-tól Fehér Csaba lelkipásztor lett. Az iskola épülete teljesen megújult, sor került a folyosók és tantermek felújítására. Kicserélődött a tetőborítás. Új épületszárnyak kerültek kialakításra a pince és a tetőtér beépítésével. Megtörtént a nyílászárók cseréje. Az akadálymentesítést lift segíti. Uniós pályázatok kapcsán több mint 500 millió forint segítette az iskola fejlesztését. 2014-ben átadásra került egy új épületszárny, ebben kapott helyet a többek között az iskolai könyvtár, tornaszoba, fejlesztő szoba. A tetőtérben 8 fő részére vendégszobát alakítottak ki. Az iskola saját napelemerőművet is kialakított.

A Comenius és a Határtalanul programok támogatásával tucatnyi európai országba, juthattak és juthatnak el az iskola diákjai. Testvériskolai kapcsolat működik egy vésztői iskolával. 2014-ben Kiss Bálint emlékkonferenciát szerveztek. Az előadások anyaga kötetben is megjelent.

Az iskola 10 éves jubileumán dr Bölcskei Gusztáv püspök hirdette isten igéjét. 2008-ban a televízióban élő adásban is közvetített Országos Református Tanévnyitó ünnepség házigazdája volt az iskola. Később itt forgatták az *Örömhír* című 13 epizódos ifjúsági műsort. Kiemelkedő az iskola szeretetszolgálati, karitatív munkája. Többek között ennek keretében minden évben 150-200 karácsonyi ajándékcsomagot juttatnak el a Kárpátalján lévő Szőlősgyulai testvérgyülekezet gyermekei részére. Az országos mérésekben, tanulmányi- és sportversenyeken kiemelkedő eredményeket érnek el diákjaink. Az iskola saját szervezésű országos versenye a Multimédiás Bibliaismereti verseny. Az iskola örökös Ökoiskola, Kiváló akkreditált tehetségpont, Boldogiskola, Ökogyülekezet, a Református Pedagógiai Intézet kiemelt partnerintézménye. Az elmúlt évtizedekben az iskola vendége volt többek között Pálinkás József oktatási miniszter, Böjte Csaba szerzetes, a Jánosi és a Muzsikás együttes illetve Berkesi Sándor karnagy.

1997 óta használja az iskola a pálmás címerét és jelmondatát, amely a református örökség ápolása egyben. Szentes visszaállított címerében is a református múltra utal a pálmafa. „Palma Sub Pondere Crescit” A sokat átélt iskola mindig képes volt a megújulásra, a történelem sorsfordító viharai ellenére is a pálmához hasonlóan mindig talpra állt. Ez ad erőt nekünk a jövőre tekintve.

Névjegy:

Karikó-Tóth Tibor iskolaigazgató Szentesen született, a Horváth Mihály Gimnáziumban érettségizett, földrajz-rajz szakos tanári alapdiplomáját Nyíregyházán szerezte. Ezt követően a Debreceni Theológiai Akadémián hitoktatói vizsgát tett, 2013-ban pedig földrajzból mestertanári végzettséget nyert. 1993 óta a szentesi Kiss Bálint Református Általános Iskola tanára, 1996 óta igazgatója. Szerkesztésében, közreműködésében jelent meg az iskola három történelmi kiadványa: Históriaiskönyv, Krónikáskönyv majd Húsz-Év-Könyv címen. Archiválta a Szentesi Amatőrfilm Klub anyagát, amelyből, továbbá a Szentesi Videóújság híradóanyagából hat DVD kiadványt jelentetett meg. Több mint 200 órányi videó archívummal rendelkezik a város 1950 utáni időszakából. 2019-ben indította el a SzentesFilm Youtube csatornát és FaceBook oldalt, majd 2022-től a SzentesFilm honlapot, a város egyedülálló filmes archívumát. Több mint egy évtizede a helyi televízió kulturális riportereként tevékenykedik. Hetente jelentkező várostörténelmi sorozata a Szentes Anno. 2019-től a oktató a Debreceni Református Hittudományi Egyetem felnőttképzési tanszéke által indított közoktatás-vezetői képzésen. 2011-ben megkapta a Köztársasági Érdemrend arany fokozatát, valamint a Magyar Református Egyház Makkai Sándor díját. 2018-ban a Tiszántúli Református Egyházkerület Pedagógiai díj elismerését vehette át.

Források:

- A XVIII-XX. századi polgári írásbeliség produktumai a Dél-Alföldön – Szentes 1997. (Szentesi Műhely füzetek 2.)
- Csongrád megye építészeti emlékei (szerkesztette: Tóth Ferenc) – Szeged, 2000.
- Dr. Berecz Sándor: A Szentes városi községi Főgimnázium története – Szentes, 1896.
- Gilicze László: A szentesi Református Egyház új krónikája (kézirat) – Szentes, 1953.
- História Könyv : Fejezetek a Kiss Bálint Református Általános Iskola történetéből (szerkesztette: Karikó-Tóth Tibor) – Szentes, 2001.
- Kiss Bálint: A Békés-Bánáti Református Egyházmegye története, 1836 (Dél-Alföldi évszázadok : 5. kötet) – Szeged 1992.
- Labádi Lajos: Református iskoláink a múltban (cikksorozat) – Szentesi Élet 2011.
- Papp Lajos: A szentesi reformátusegyház története I-II. kötet – kézirat – Szentes, 1920.
- Szentes 25 év – Szentes 1970.
- Szűcs Magdolna: A szentesi református gyülekezet története – Pécs, 1997.
- A 1993. évi önkormányzati testületi gyűlések jegyzőkönyvei
- Intézményi dokumentumok